

การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์ใบลาน เรื่องปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง
ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*
AN ANALYTICAL STUDY OF THE DEITES' QUESTIONS PALM LEAVES
OF WAT RONGFONG, RONGFONG SUB-DISTRICT,
MUANG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE

พระมหาวิศรุต วชิรสุธี, Phramaha Witsarut Vajirasudhī
รวีโรจน์ ศรีคำภำ, Raweerose Sricompa
พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร., Phramaha Sittichai Jayasiddhi
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
E-mail : laraza8919@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหา และโครงสร้างของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2) เพื่อปริวรรต และตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากอักษรล้านนาเป็นอักษรไทย 3) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมคำสอนและคุณค่า ในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาจากคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสาร และตำราที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

1. คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการแต่งขึ้นด้วยความรู้ความสามารถกำลังสติปัญญาของผู้แต่ง โดยมีต้นแบบจากพระไตรปิฎก และคัมภีร์ชั้นนอรธกถา โดยจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องของวิบากกรรมหรือผลจากการกระทำความดีและกรรมชั่ว ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีการบรรยายคัมภีร์ในรูปแบบโวหารและพรรณนา เป็นการ

* Received 5 September 2023; Revised 11 November 2023; Accepted 15 November 2023

ประสมประสานกัน เพื่อให้ผู้ที่ได้ศึกษาและได้รับฟังเกิดอรรถรสในการศึกษาหาความรู้ เริ่มแรกเป็นการพรรณานำเนื้อเรื่องของคัมภีร์ให้ทราบว่า มีใครบ้าง ในช่วงหลังจึงเป็นแบบโวหาร โดยการยกศัพท์บาลีขึ้นมาขยายความไป สำหรับนำเสนอเนื้อหานั้น และดำเนินเนื้อหาไปตามลำดับ ประมาณ 42 หน้าลาน

2. การปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การปริวรรตตามอักษรอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในล้านนา จากการปริวรรตพบว่า มีการใช้ภาษาบาลีที่มีความแตกต่างไปจากหลักของบาลีไวยากรณ์ในปัจจุบันอยู่ไม่น้อย เนื่องจากการจารตามคำพูดที่ใช้การสะกดคำตามสำเนียงของเสียง จึงได้ทำการตรวจชำระให้ถูกต้องตามหลักของบาลีไวยากรณ์ ในส่วนของเนื้อหาโดยรวมก็ได้มีการแปล และตีความออกมาเป็นภาษาที่มีความทันสมัยทั้งภาษาพื้นเมืองและภาษาไทยกลาง เพื่อให้ผู้มีความสนใจศึกษาได้เข้าใจและง่ายต่อการศึกษา

3. ผลวิเคราะห์หลักธรรมคำสอนและคุณค่าที่ปรากฏในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการแสดงหลักธรรมที่สอดคล้องกับเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย สีลมัย ภาวนามัย และกุตลกรรมบถ 3 ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 อีกทั้งมีการแสดงบุคคลผู้ได้รับผลจากการปฏิบัติจะไปเกิดในภพภูมิที่แตกต่างกันไป คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟองนี้ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรม อันเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติสืบต่อไป

คำสำคัญ : ประวัติความเป็นมา, ปริวรรต, ตรวจชำระ, วิเคราะห์

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the history, content and structure of the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province 2) to oversee and purify the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province 3) to analyze the doctrines and values in the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province. This is a documentary research study by studying

from the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong Edition, Tipitaka, books, documents and related texts.

The results of the research were as follows :

1. The Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province. It was written with the knowledge, abilities, and intellect of the author. The model is based on the Tipitaka and the Atthakatha scriptures. The aim is to present about the subject of karma or the results of doing good and bad karma. It also shows the importance of preserving important Buddhist scriptures. The scriptures are described in a blend of rhetorical and descriptive forms. In order for those who have studied and listened to have the pleasure of studying and acquiring knowledge. First of all, it is a description of the contents of the scriptures, showing who is included. In the latter, it is stylistic. By bringing up Pali vocabulary to expand the meaning for presenting the content and proceeding with the content in order, approximately 42 pages.

2. The oversee and purify the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province, the researcher has used the rules for translating letters that are widely accepted in Lanna. From the oversee, it was found that Pali language is used that is quite different from the current Pali grammar. Because it is a speech that uses spelling according to the accent of the sound. Therefore, the check was made to be correct according to the principles of Pali grammar. As for the overall content, it has been translated and interpreted into modern languages, both native and Central Thai. So that those who are interested in studying can understand and make it easy to study.

3. The analysis of the doctrines and values shown in the Deites' Questions Palm Leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-District, Muang Phrae District, Phrae Province found that; the principles are shown that are consistent with the subject matter. There are *Puññakiriya-vatthu* 3 which are *Dānamai*, *Sīlamai*, *Bhāvanāmai*, and *Kusalakamma-patha* 3, namely *Kāyakamma* 3, *Vacīkamma* 4, and *Manokamma* 3. It also shows that people who are affected

by the practice will be born in different worlds. The Deites' Questions palm leaves of Wat Rongfong, Rongfong Sub-district, Muang Phrae District, Phrae Province will help promote the propagation of the teachings of Buddhism through literature which is the heritage of the nation's wisdom.

Keywords : History, Overseer, Purify, Analyze

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาที่เก่าแก่ศาสนาหนึ่งก็ว่าได้ และมีหลักธรรมคำสอนมากมายแตกแขนงออกไปไม่มีหมดสิ้นและหลักธรรมเหล่านั้นล้วนจัดได้ว่าเป็นคำสอนที่งดงามทั้งในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในเบื้องปลาย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมานับไม่ถ้วน หนึ่งในคัมภีร์เหล่านั้นมีพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก แปลตามศัพท์อย่างพื้น ๆ ว่ากระຈาดหรือตะกร้าอันเป็นภาชนะสำหรับใส่รวมของต่าง ๆ เข้าไว้นามาใช้ในความหมายว่า เป็นที่รวบรวมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่จัดเป็นหมวดหมู่แล้ว โดยนัยนี้ พระไตรปิฎก จึงแปลว่า คัมภีร์ที่บรรจุพุทธพจน์ และเรื่องราวชั้นเดิมของพระพุทธศาสนา 3 ชุด หรือประมวลแห่งคัมภีร์ที่รวบรวมพระธรรมวินัย 3 หมวด กล่าวคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2554, น. 110) และคัมภีร์ที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตามลำดับ เพราะเป็นคัมภีร์ที่อธิบายขยายความในพระไตรปิฎกอีกที และเรียกผู้อธิบายความเหล่านั้นว่า พระอรรถกถาจารย์ พระฎีกาจารย์ อย่างนี้ตามลำดับไป ซึ่งท่านผู้ที่อธิบายมีความประสงค์เพื่อจะขยายเนื้อหาสาระในพระไตรปิฎกให้มีความเข้าใจง่ายขึ้นตามยุคตามสมัย หรือตามภูมิภาคของสถานที่นั้น ๆ และทำใจความเนื้อความของพระไตรปิฎกให้ง่ายขึ้น

ครั้งสมัยพุทธกาลก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจักเข้าสู่ปรินิพพาน พระองค์ทรงเล็งเห็นว่า หากไม่มีการรวบรวมหลักธรรมคำสอนของพระองค์ไว้ ก็ไม่อาจที่จะรักษาหรือดำรงอายุพระพุทธศาสนาไว้ได้ จึงได้ตรัสพุทธวจนะก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “โย โว อานนท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญญุตโต โส โว มมจฺเยน สตถา ” (พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, ทีฆนิกาย มหาวคคปาลี ข้อ 141, น. 178) แปลว่า อานนทธรรม

และวินัยใด อันเราแสดงไว้แล้ว บัญญัติไว้แล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย ในกาลล่วงไปแห่งเรา การอธิบายของท่านนั้น จะหยิบยกมา เพียงแค่บางตอน เพื่ออธิบายขยายความผ่านการตีความด้วยตนเอง แสดงทัศนะในข้อวินิจฉัยต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจขึ้นต่อการวิเคราะห์และการค้นคว้าศึกษา การศึกษาของพระสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้มีการนำอรรถกถาที่เป็นภาษาบาลี มาเป็นสื่อในการศึกษาหลักธรรม รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดในพระพุทธศาสนา และยังใช้คัมภีร์ชั้นอรรถกถาเป็นหลักฐานอ้างอิงสำคัญต่าง ๆ ในการศึกษาได้เป็นอย่างดี คัมภีร์อรรถกถามีการจดบันทึกไว้เป็นภาษาบาลี ต่อมา มีการนำมาแปลและปริวรรตเป็นอักษรภาษาไทยต่าง ๆ รวมถึงภาษาไทยด้วย แต่ยังมีบางส่วนและน้อยมากที่จะมีการแปลปริวรรตเป็นอักษรภาษาล้านนา แม้ว่าจะมีบางส่วนที่ปราชญ์ล้านนา สมัยก่อนได้มีการบันทึกคัมภีร์บางผูก แต่ก็คงเหลือไม่ครบสมบูรณ์เท่าที่ควร

ล้านนาเป็นภูมิภาคที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยโดยมีเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลาง มีอักษรภาษา ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงผู้คนในสังคมให้มีความผูกพันแนบแน่น เป็นทองแผ่นเดียวกัน ผ่านประเพณีและวัฒนธรรมภาษาที่เป็นของตนเอง ในส่วนของศาสนาก็มีพระโบราณาจารย์และพระมหาเถระที่ทรงความรู้ด้านภาษาบาลีจำนวนมาก และได้มีการแต่งเป็นภาษาบาลีไว้จำนวนมาก เช่น พระสิริมังคลาจารย์ คือ ผู้รจนาคัมภีร์ มังคลัตถทีปนี เวสสันดรทีปนี จักรวาลทีปนี, พระรัตนปัญญาเถระ คือผู้รจนาคัมภีร์ ชินกาลมาลีปกรณ์, พระโพธิ์รังสี คือผู้รจนาคัมภีร์ จามเทวีวงศ์ สิหิงคนิทาน, พระอุตตราม คือผู้รจนาคัมภีร์ วิสุทธิมรรคทีปนี, พระญาณกิตติ คือ ผู้รจนาคัมภีร์ สมันตปาสาทิกา อัตตโยชนา ภิกขุปาฎิโมกขทีปนี สมาสังกรวินิจฉัย (คณาจารย์โรงพิมพ์เล็งเชียง, 2551, น. 450) คำอธิบายอรรถกถา เป็นต้น บางคัมภีร์ท่านกำหนดนำบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในยุคล้านนามีหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัด และควรแก่การศึกษาอย่างมาก คัมภีร์ใบลานจึงเป็นสิ่งที่มิบทบาทสำคัญในการสืบทอดความรู้ ความเชื่อ ตลอดจนวิถีความเป็นอยู่ของคนล้านนาคู่ยุคคู่กันได้อย่างดี เนื่องจากในทางพระพุทธศาสนานิยมจารคัมภีร์ใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนา เพื่อบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาแล้วได้ว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่โบราณาจารย์ได้สร้างไว้ให้เป็นมรดกตกสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน (พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ, 2560, น. 2) และยังมีคัมภีร์ใบลานภาษาล้านนาอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้ถูกนำมาปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้เจริญแผ่ออกไปอย่างกว้างไกล คัมภีร์เหล่านี้ได้ถูกเก็บรักษาไว้ที่หอเก็บคัมภีร์ของวัดต่าง ๆ ทั่วอาณาเขตของภาคเหนือ

“คัมภีร์ปัญหาเทวดา” ที่ปรากฏในฉบับวัดร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นั้น จากการศึกษาพบว่า เป็นคัมภีร์ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ลงบนใบลานห่า มีจำนวน 1 ผูก มีทั้งหมด 42 หน้าใบลานและไม่ปรากฏส่วนของปณามคาถา ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าเป็นเรื่องที่ถูกแต่งขึ้นมาโดยปราชญ์ล้านนาท่านหนึ่งซึ่งอิงเนื้อความหลักจากพระสุตตันตปิฎก มีเนื้อความโดยสังเขปว่า มีเทวดาตนหนึ่งลงมาทูลถามปัญหาที่บงกัสมเด็จพระเจ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับความแตกต่างเรื่องความเป็นอยู่ของมนุษย์ในโลกนี้ว่า เหตุไฉนบางคนจึงสุข บางคนจึงทุกข์ และเพราะเหตุไฉนบางคนจึงมีปัญหา มา บางคนจึงโง่เขลาหาปัญญาไม่ได้ และหลักคำสอนที่มีแหล่งอ้างอิงจากพระไตรปิฎก เล่มที่ 15 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 7 เป็นต้น และไม่ได้ปรากฏนามผู้บันทึกไว้ การศึกษาในคัมภีร์ พบว่า ผู้ที่จารใบลานคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับนี้นั้น เป็นสามเณร สังเกตได้จากใบลานหน้าสุดท้ายมีข้อความจวนได้ว่า “สรเด็จยามแลขึ้นสู่เที่ยงเปียงขึ้นกินตอน อหังนามกอนบวรยอดสร้อย นาวาก็หนาวสาวก็หม่นมามากายแล”

ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลักดันให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มาทำการปริวรรตเนื้อหาเป็นภาษาไทยและให้ถูกต้องตามหลักบาลีไวยากรณ์ โดยเทียบเคียงกับพระไตรปิฎก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และให้เนื้อหาครบสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์อันเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนาวรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา ประวัติของคัมภีร์ใบลานจากนั้น รวบรวมต้นฉบับคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มาปริวรรตเป็นอักษรภาษาไทยพร้อมทั้งตรวจชำระโดยเทียบเคียงกับพระสุตตันตปิฎก อรรถกถา ที่นำมาอ้างอิงในคัมภีร์สุดท้ายนำเนื้อหาที่ได้มาวิเคราะห์โครงสร้าง อันได้แก่ เนื้อหาความสัมพันธ์จุดมุ่งหมายลักษณะการแต่งการอ้างอิงหลักฐานไปจนถึงวิธีการวิเคราะห์คุณค่า และหลักธรรมคำสอน เพื่อนำมาเสนอให้เกิดประโยชน์ในการทางศึกษาพระพุทธศาสนา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหาและโครงสร้างของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
2. เพื่อปริวรรต และตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากอักษรล้านนาเป็นอักษรไทย
3. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่า ในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การปริวรรตตรวจชำระคัมภีร์ใบลาน เรื่อง ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง เริ่มจากการคัดเลือกคัมภีร์ใบลานจากหอไตรของวัดร่องฟอง โดยคัดเลือกคัมภีร์ที่มีความสมบูรณ์ไม่มีการชำรุดเสียหาย เลือกรวบรวมเรื่องที่มีความน่าสนใจโดดเด่น เนื้อหาที่มีความน่าดึงดูด อักขระสวยงาม อ่านเข้าใจได้ง่าย

2. นำมาปริวรรตและตรวจชำระเป็นภาษาไทยล้านนา และภาษาไทยกลาง โดยสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์ใบลานโดยเฉพาะ และค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากตำราคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับคัมภีร์ใบลาน เรื่องปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง

3. นำเนื้อหาและหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มาวิเคราะห์ อันได้แก่ประวัติความเป็นมา จุดมุ่งหมาย และโครงสร้าง การอ้างอิงหลักหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ โดยเปรียบเทียบเค้าโครงจากพระไตรปิฎก ฉบับต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาบาลี

4. ศึกษาหาข้อมูลด้านการเผยแพร่ และคุณค่าสำคัญของคัมภีร์ พร้อมกับสรุปผลการวิจัย และเรียบเรียงนำเสนอ

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา เนื้อหา และโครงสร้างของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลจากการศึกษาประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า เนื้อหาของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง ถูกจารขึ้นปี พ.ศ.ใด ไม่ปรากฏแน่ชัดและได้ถูกจารขึ้นที่วัดร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ลักษณะการจารึกเป็นการจารด้วยอักษรธรรมล้านนา ลงบนใบลานห้า จำนวน 1 ผูก มีทั้งหมด 42 หน้าลาน ถูกเก็บรักษาไว้ในหอธัมมวัดร่องฟอง มีเนื้อหาและโครงสร้างที่ถูกนำมาแต่งเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ โดยใช้เค้าโครงจากพระสุตตันตปิฎก และพระวินัยปิฎกและมีการขยายความใน อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา อัตตโนมัตติ ขยายอธิบายถึงเรื่องของกฎแห่งกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้สะท้อนผ่านเรื่องเล่าตามลำดับไป

ด้านเนื้อหาของคัมภีร์ปัญหาเทวดา พบว่า

คำว่า “เทวดา” สิ่งที่เราลึกลับมองไม่เห็น เป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแต่พวกเราชาวพุทธก็เชื่อว่ามีอยู่จริง และอยู่คู่กับพวกเรามาแสนนานแสนนาน ในครั้งสมัยพุทธกาลเทวดาก็เป็น

ส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎก ฉบับต่าง ๆ ก็มีการกล่าวถึงเทวดาที่ลงมาทูลถามปัญหาหลักธรรม ที่เกิดวิสัยปุถุชนอย่างเรา ๆ จะเข้าถึงได้เพื่อเป็นการไขข้อข้องใจของพวกเราพุทธศาสนิกชนได้ ดังที่มีปรากฏมาในมงคลสูตร ที่ว่าท้าวสักกะเทวราชพร้อมด้วยเทวดาชั้นต่าง ๆ พากันมาทูลปัญหา กับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่าสิ่งใดเป็นมงคล และยังมีเทวดาที่ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ อีกมากมาย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตร่องฟอง

โครงสร้างของคัมภีร์ปัญหาเทวดา พบว่า

การปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในช่วงต้นเนื้อหาได้กล่าวถึงการทำสังคายนาครั้งที่ 1 โดยมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานในการทำสังคายนา และพระอุบาลีเถระเป็นผู้ตอบปัญหาพระวินัย พระอานนท์เถระเป็นผู้ตอบปัญหาธรรม พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นอุปฐาก การทำสังคายนาครั้งนั้นดำเนินไปถึง 3 เดือนจึงแล้วเสร็จ ในการทำสังคายนาครั้งนั้นมีการกล่าวถึงพระสูตรหนึ่ง พุดถึงเทวดาที่ลงมาทูลถามปัญหากับองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เกี่ยวกับกรรมของมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ว่า บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นต่างก็เป็นคนเหมือน ๆ กัน แต่เหตุใดจึงแตกต่างกันมาทั้งในเรื่องของผิวพรรณ วรรณะชาติตระกูล สติปัญญา (คัมภีร์โบลานเรื่อง ปัญหาเทวดา, น. 4) องค์พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงตรัสแก้ปัญหาที่เทวดาตนนั้นได้ทูลถามมาเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับ และเทวดาก็ยังทูลถามถึงอายุของพระพุทธศาสนาว่าจะดำรงอยู่ได้มากน้อยเท่าไร พระพุทธเจ้าก็ทรงตรัสแก้ว่า พระพุทธศาสนาของเราตถาคตนั้นจะดำรงได้อยู่ 5000 พรรษา หากว่าสาวกของเรายังทรงไว้ซึ่ง ปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ พุทธศาสนิกชนยังคงยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนที่เราได้ชี้ทางให้ พระพุทธศาสนาของเราตถาคตก็จะดำรงได้อยู่อีกนานเท่าอนัน

2. ผลการปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

จากปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตร่องฟอง ผู้วิจัยได้พบว่าการตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตร่องฟองนั้น ยังมีความผิดพลาดทางด้านของหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีอันเป็นสาเหตุให้อักขระวิบัติ รูปประโยคเนื้อความในคัมภีร์มีความผิดพลาดและบางความหมายก็เปลี่ยนไป ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษา จึงมีจุดสังเกตได้ดังนี้ คือ 1) การบันทึกจารคัมภีร์เป็นการจดบันทึกตามคำบอก เสียงและสำเนียง เป็นการบอกปากต่อปาก ในภาษาบาลีเรียกว่า मुखปาฐะ จึงทำให้การออกเสียงผิดเพี้ยนไป 2) การจดบันทึกคัมภีร์เป็นการแต่งประโยค และเนื้อเรื่องขึ้นมาใหม่ซึ่งไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับใดเลย จึงทำให้ศัพท์อักขระ

ภาษาบาลีมีความคลาดเคลื่อนไปจากหลักของไวยากรณ์ และเนื้อหาบางช่วงจึงไม่สามารถแปลใจความออกมาได้ชัดเจนเท่าที่ควร ก็ยังคงรูปแบบดั้งเดิมของคัมภีร์ เพื่อเป็นการเคารพในภูมิรู้ภูมิธรรมของผู้แต่งและบูรพาจารย์ ในส่วนที่พอจะตีความได้ แต่ผิดหลักบาลีไวยากรณ์และหลักของภาษาไทย จึงได้ทำการชำระให้ถูกต้องตามหลักของภาษาศาสตร์

ฉะนั้น ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นั้น มีความคลาดเคลื่อนหลายอย่างหลายประการ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้ว จึงได้ชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ให้ถูกต้องตามหลักของบาลีไวยากรณ์และหลักของภาษาไทยกลาง และได้สืบค้นเนื้อหา ข้อมูลที่ได้มีปรากฏในคัมภีร์ไบลานฉบับวัดร่องฟองผู้อื่น ๆ ที่บูรพาจารย์ได้รจนาขึ้นมาไว้ก่อนแล้ว เช่น คัมภีร์เกสา 5 เส้น คัมภีร์การรักษาศีล 5 ฉบับวัดร่องฟอง คัมภีร์ตำนาน 5000 พรรษา ฉบับไบลานวัดเทพสุนทรินทร์ เป็นต้น ที่บูรพาจารย์ในยุคเก่าได้รจนาไว้จึงนำคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง มาผนวกเข้าด้วยเพื่อเนื้อความที่แน่นชัดและได้ภาษาพื้นเมืองที่สละสลวยในการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ แล้วได้ความหมายที่ออกมามีความน่าเชื่อถือ น่าสนใจใคร่ศึกษา และยังมีใจความสาระสำคัญที่สามารถนำไปปฏิบัติร่วมกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

3. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่า ในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา พบว่า คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟอง เป็นการนำหลักธรรมความเชื่อที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัยปิฎก มาแต่งในรูปแบบใหม่ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ ทั้งในด้านของหลักธรรม ในด้านของภาษาพื้นเมืองของทางภาคเหนือ การเล่นสำบัดสำนวนของผู้แต่ง เช่น สรเด็ดยามเที่ยง เบี่ยงขึ้นกินตอน อหังนามกร บวรยอดสร้อย หนาวกะหนาว สาวกะหมั้นมากายแล ดังนี้ เป็นต้น ในส่วนของโวหารด้านหลักธรรมหรือเนื้อเรื่อง หลักธรรมที่พบได้อย่างเด่นชัด คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ทานมัย สีลมัย ภาวนามัย และยังมีกุศโลภกรรม 3 ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 ยังมีการกล่าวถึงวิบากกรรมของผู้กระทำบาปหนักจึงทำให้เกิดเป็น สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย หรือเกิดในเปรตวิสัย รูปแบบต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่ได้รับฟังทำคุณนี้มีใจที่ตั้งมั่นในการทำความดี ไม่ทำความชั่ว เพราะหวาดกลัวต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองในภพชาติหน้า หรือแม้แต่กรรมที่ส่งผลได้อย่างทันตา และคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องฟองนี้ ยังได้มีการสั่งสอนให้พวกเราผู้เป็นชาวพุทธได้ตระหนักถึงการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับพวกเราชาวพุทธต่อไปอีกนานจนหาประมาณมิได้

ด้านคุณค่าของคัมภีร์ปัญหาเทวดา พบว่า

ผู้วิจัยได้มองเห็นและถอดความออกมาคือ คุณค่าของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพองนั้น เป็นการสืบสารสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้รจนาคัมภีร์ให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงการสืบทอดประเพณีและอนุลักษณ์การจารคัมภีร์ใบลาน เพื่อส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ได้ถูกนำมาตรวจชำระและปริวรรต โดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับพระไตรปิฎก ฉบับต่าง ๆ รวมไปถึงตำรับตำรา อรรถกถามากมาย แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นภาษาไทยกลางเพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาหาข้อมูลของพุทธบริษัทที่เป็นชาวไทยพุทธซึ่งจะทำให้เกิดคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนผู้มีความสนใจใคร่ศึกษาหลักธรรมคำสอนที่มีปรากฏในคัมภีร์เป็นอย่างมาก ทำให้ศาสนาพุทธนั้น มีความมั่นคงถาวรคู่กับคนไทยไปอีกนานเท่านาน

ด้านหลักคำสอน หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้ปรากฏในคัมภีร์ปัญหาเทวดานั้นเป็นหลักธรรมที่ทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถประพฤติตนในชุมชนสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นประชาชนที่ดี เริ่มจากการปฏิบัติตามแนวทางบุญกิริยาวัตถุ 3 และรู้จักมีหิริ-โอตตัปปะ ยำเกรงต่อบาปกรรมอันชั่วที่ตนจะทำลงไปมีศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และยังเป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมชุมชนสารณียธรรม

ด้านครอบครัว คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง นับเป็นโอกาสอันดีงามที่ครอบครัวจะได้มีโอกาสได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติตาม ได้มีการทำบุญร่วมกัน พบปะกัน เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีภายในครอบครัว ทำให้มีความอบอุ่นอยู่ด้วยกันอย่างมีความอาทรต่อกันและกันและเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่ทุกคนในครอบครัวด้วย

ด้านประเพณี ประเพณีในล้านนาไทยภาคเหนือมีรากฐานมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการอนุลักษณ์สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และบ้างก็มีการจดบันทึกไว้ในคัมภีร์ในรูปแบบคัมภีร์ใบลาน ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา เนื้อหา และโครงสร้างของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลจากการศึกษาประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในด้านของประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ จึงได้พบเอกสารและงานวิจัยที่สอดคล้องกันดังต่อไปนี้

(สถาบันอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน วัดสูงเม่น, 2559, น. 23) ได้กล่าวว่า สำหรับในประเทศไทย นับแต่สมัยอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคัมภีร์ใบลานมีความสำคัญมากในการศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเป็นสำนักเรียนของกุลบุตรการจารจารึกคัมภีร์พระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นครั้งแรกของประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2020 ตรงกับสมัยพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์แห่งนครพิงค์เชียงใหม่อาณาจักรล้านนา พระเจ้าติโลกราชทรงเลื่อมใสทำนุของพระองค์นี้บำรุงพระพุทธศาสนาและทรงอุปถัมภ์ให้มีการสังคายนาตรวจชำระ และจารจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน ณ วัดโพธารามมหาวิหาร (วัดเจ็ดยอด) เมืองเชียงใหม่พระไตรปิฎกฉบับที่สอบชำระในสมัยถือเป็นคัมภีร์ที่เป็นหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งของพระพุทธศาสนาในล้านนาที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน การที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นหลักสำคัญในการสร้างคัมภีร์บันทึกคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สำเร็จเป็นมาตรฐานถือเป็นการวางรากฐานทางวัฒนธรรมที่ทำให้สถาบัน และ (พระครูสิริรัตนโสภิต (ศรีวรรณโสภณณสิริ), 2556, น. 199) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาจากการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างเนื้อเรื่องของคัมภีร์ปฐมสมโพธิล้านนาฉบับวัดอากาศ พบว่า โครงสร้างเนื้อเรื่องประกอบด้วยบทปณามคาถา คือ บทนมัสการหรือบทคาถาแสดงความขอบน้อม ซึ่งได้กล่าวปรารภถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้ครองสิริราชสมบัติอันเป็นโลกียสมบัติแล้วเสด็จออกบวช ดูغب้วนก่อนเขพระที่นั่ง เพราะทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสัตว์โลก ในอันที่จะนำออกจากสังสารวัฏ การดำเนินเนื้อเรื่องในคัมภีร์ปฐมสมโพธิฉบับล้านนา แบ่งออกเป็น 4 ช่วง หรือ 4 ตอนใหญ่ ๆ คือ ช่วงพระโพธิสัตว์ประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต แล้วเสด็จมาปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระพุทธมารดา จนถึงประสูติ ณ อุทยานลุมพินีวัน ช่วงเสวยความสุขในความเป็นฆราวาส ตั้งแต่เยาว์วัยเจริญวัย อภิเษกสมรส รวมเป็นระยะเวลา 29 ปี ช่วงเสด็จออกบวชแสวงหาสัจธรรมบำเพ็ญเพียรทุกรกิริยา จนถึงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ รวมเป็นระยะเวลา 5 ปี และช่วงเหตุการณ์หลังตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เนื้อเรื่องจบเพียงทรงแสดงพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และผลเกิดจากการแสดงธรรมนั้น

2. ผลการปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตรรองฟอง ตำบลรองฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตรรองฟองนี้ เป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่และทรงคุณค่ามากแก่การเก็บรักษาและอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังที่มีความสนใจได้ศึกษาหาความรู้ การแต่งคัมภีร์ฉบับนี้คาดว่าเป็นการเขียนตามคำบอกของครูบาอาจารย์ เพราะคำบางคำศัพท์บางศัพท์นั้น มีความผิดเพี้ยนไปบ้าง อาจจะเป็นเพราะผู้จดบันทึกได้ยินได้ฟังไม่ถนัดชัดถ้อยชัดคำนัก จึงมีบางศัพท์ที่ผิดไปและแบบไม่ได้ใจความ ผู้วิจัยจึงได้ทำการปริวรรตและตรวจชำระให้ถูกต้องตามหลักของภาษาไทย และตามหลักไวยากรณ์ของภาษาบาลี และได้แปลสรุปความเป็นภาษาไทยกลางให้ผู้ที่เข้ามาหาข้อมูลศึกษาได้เข้าใจในเนื้อความของคัมภีร์มากขึ้น จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหามานะ มุนีวิโส (กลมกลาง), 2546, น. 19) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญญาสชาติกเรื่องที่ 1-7 : การตรวจช่วยและศึกษาเชิงวิเคราะห์ กล่าวถึง ปัญญาสชาติกว่าเป็นชาติกนอกนิบาต ที่เป็นฉบับตัวเขียนโบราณ ภาษาบาลี อักษรขอม ต่อมาในประเทศไทย ยังไม่มีใครปริวรรตตรวจสอบข้างเป็นภาษาบาลี อักษรไทย มีแต่ฉบับแปลไทยของหอสมุดแห่งชาติซึ่งเป็นฉบับหลักในการศึกษา และมีวรรณคดีไทยนำชาติกบางเรื่องมาดัดแปลงนำเสนอจนเป็นที่นิยมชมชอบและซึ่มซาบในจิตใจคนไทยเป็นอย่างดี ผลการวิจัยพบว่า ปัญญาสชาติกไม่มีประวัติความเป็นมาชัดเจนแน่นอน แต่ยอมรับกันว่าแต่งประมาณปี พ.ศ. 2000 แต่งได้ดัดแปลนิทาน คติความเชื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นผสมกับอรรถกถาชาติก หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ถ่ายทอดโดยภาษาบาลี ทำให้เกิดความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การเรียบเรียงผูกประโยคได้ไม่ตึงนัก ประกอบกับการจารต่อกันมามีข้อผิดพลาดมาก แม้จะมีปรากฏอยู่หลายฉบับ แต่เป็นภาษาบาลี ฉบับตัวเขียน อักษรขอม ซึ่งยากการศึกษาของผู้สนใจ ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาฉบับแปลไทยเท่านั้น

3. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่า ในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตรรองฟอง ตำบลรองฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา พบว่า คัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัตรรองฟอง เป็นการนำหลักธรรมความเชื่อที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัยปิฎกมาแต่งในรูปแบบใหม่เพื่อจุดประสงค์ในการนำเสนอถ่ายทอดเรื่องราวขยายหลักธรรมคำสอนในรู้แบบที่แต่งต่างออกไป แต่ที่เห็นได้ชัดและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาได้นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างราบรื่น และหลักธรรมที่พบได้อย่างเด่นชัดได้ในคัมภีร์โบราณ เรื่องปัญหาเทวดา คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ทานมัย สีลมัย ภาวนามัย และยังมีกุศลกกรรมบท

3 ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 ยังมีการกล่าวถึงวิบากกรรมของผู้กระทำบาปหนักจึงทำให้เกิดเป็น สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย หรือเกิดในเปรตวิสัย รูปแบบต่าง ๆ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุนทรีย์ โชติดีติก, 2553, น. 27) ได้ศึกษาวิจัย ในด้านของหลักกรรม พบว่ามีหลักกรรมในระดับโลกียธรรมซึ่งผู้แต่งคัมภีร์โลกทิปกาและจักวาฬทีปนีมีจุดหมายที่จะแสดงหลักกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ หลักกรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และหลักกรรมสำหรับผู้ปกครอง เพื่อมุ่งให้ผู้ปกครองสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ส่วนด้านทัศนคติของผู้แต่งมีทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ การแสดงเรื่องของการความทุกข์และการดับทุกข์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกรรมคำสอนในเรื่องของกฎแห่งกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปัญหาเทวดา ฉบับวัดร่องพอง ที่กล่าวถึงเหตุความเป็นไปแห่งผลกรรมที่ส่งผลให้ผู้ทำกรรมได้ไปจุติในภพภูมิต่าง ๆ เช่น นรก สวรรค์ อันเป็นผลมาจากการก่อกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของพุทธบริษัทเป็นอย่างมาก เป็นประจักษ์กรอบทางคุณธรรมจริยธรรมที่จะช่วยให้พุทธบริษัทเกิดความเกรงกลัวต่อบาปกรรม ดำรงตนอยู่ในคุณงามความดีด้วยการสร้างบุญกุศล คือการให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา รู้จักสำรวม กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ให้เป็นปกติอยู่อย่างสม่ำเสมอ และหมั่นทำความดีละเว้นความชั่วยึดมั่นในศีลอันงามเพื่อที่จะได้ไปสู่สุคติในอนาคตกาล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรปริวรรตและศึกษาเชิงวิเคราะห์ของคัมภีร์ที่มีความสำคัญ เพื่อศึกษาประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสอดคล้องกับพระไตรปิฎก
- 2) ควรศึกษาเรื่องแนวทางปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏในคัมภีร์ปัญหาเทวดา เพื่อเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม
- 3) ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์การเรียนการสอน และการดูแลคัมภีร์โบราณ เพื่อเป็นความรู้ในการสืบค้นข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับคัมภีร์หรืออักษรธรรมล้านนา

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์โรงพยาบาลเชียงราย. (2551). วินัยมุข เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เชียงราย.
- พระครูสิริรัตนโสภิต (ศรีวรรณ โสวณณสิริ). (2556). ปฐมสมโพธิฉบับล้านนา การปริวรรต การชำระและศึกษาวิเคราะห์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. นครปฐม : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- พระมหามานะ มุณีวิโส (กลมกลาง). (2546). ปัญญาสชาดกเรื่องที่ 1-7 : การตรวจช่วยและ ศึกษาเชิงวิเคราะห์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ. (2560). การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์สัพครูปเทศของ พระพุทธศาสนาในล้านนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ วัดสูงเม่น. (2556). เมืองคัมภีร์ธัมมโบราณ มรดกธัมม มรดกโลก วัดสูงเม่น. แพร่ : ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.
- สุนทรী โชติดิลก. (2556). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์โลกสารที่ปกสารและจักรวาลที่ปณี (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

